

Artskydd höjer kraven för täkttillstånd

Bevarande och skydd av den biologiska mångfalden hör till de största utmaningarna i spåren av klimatförändringarna. En nyare praxis om artskydd från EU-domstolen har fått stor betydelse i tillståndsprocessen för täktverksamhet. Här är några av de viktigaste frågorna att tänka på inför, under och efter en miljöprövning.

TEXT **CAROLIN HAMMAR & SOFIA LÖWE**, JURISTER VID ADVOKATFIRMAN DELPHI

BESTÄMMELSERNA OM artskydd bygger på svensk lagstiftning (fridlysning) och EU:s naturvårdspolitik. Sistnämnda baseras i huvudsak på två direktiv: Art- och habitatdirektivet (direktiv 92/43/EEG) och Fågeldirektivet (direktiv 2009/147/EG). Direktiven innehåller förteckningar över vilka djur, växter och fåglar vars livsmiljöer fordrar särskilt skydd. Båda har samma mål och liknande förbudsbestämmelser om artskydd. EU-bestämmelserna är i sin tur implementerade i den svenska Artskyddsförordningen (2007:845) och genom praxis.

Regeringen fridlyser växt- och djurarter som naturligt förekommer i Sverige eller som är upptagna i EU:s direktiv. Skälet att fridlysa kan vara att artens fortlevnad är hotad för att den är sällsynt. Även arter som är relativt vanliga kan skyddas om de till exempel utsätts för omfattande plockning eller annan mänsklig påverkan.

En fridlyst art kan vara upptagen på den svenska Rödlistan, en ekologisk sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i landet. Listan kan i tillståndsprövningen utgöra ett bedömningsunderlag. Värt att notera är att inte alla fridlysta arter är rödlistade, även om många arter är det.

En återkommande kritik mot Artskyddsförordningen är sättet som Sverige infört EU:s naturvårdsdirektiv. Det gäller framför allt fridlysningsbestämmelsen i 4 § Artskyddsförordningen där alla vilda fåglar ges samma strikta fridlysningskydd som de djurarter som fridlyses enligt Art- och habitatdirektivet.

Denna överimplementering påtalas av

Skogsödlan är en av många fridlysta arter.

EU-domstolen i det uppmärksammade "Skydda skogen"-målet som meddelades i mars 2021. EU-domstolen underkände svensk rättspraxis avseende punkterna 1-3 i 4 § och påtalade att fridlysningen gäller på individnivå, inte populationsnivå. Viktigt att notera är att EU-

domstolen enbart pekade på arter listade i Art- och habitatdirektivet, och avstod från att uttala sig vad som gäller förbudet i 4 § avseende vilda fåglar.

En statlig utredning (SOU 2021:51) lämnade i juni 2021 förslag på att bestämmelserna bör ändras för att säkerställa ett effektivt och rättssäkert regelverk. Ändringen innebär bland annat att fridlysningen av vilda fåglar och djurarter ska delas upp, vilket stämmer bättre överens med respektive EU-direktivs syfte.

Vem måste beakta artskyddet?

Artskyddsförordningen gäller förenklat alla som utför en handling som kan påverka naturen negativt. Fridlysning enligt 4 § gäller samtliga vilda fåglar, men endast vissa utpekade djurarter.

Paragrafen är uppdelad i fyra punkter och innehåller förbud mot att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Om en prövningsmyndighet anser att den sökta åtgärden eller verksamheten träffas av förbuden i 4 §, återstår att

pröva om dispens kan medges enligt 14 §. En dispens har i praktiken visat sig vara svår att erhålla, vilket föranleder en närmare juridisk argumentation om förbudet verkligen utlöses av den sökta åtgärden, täktverksamhet i vårt fall.

Vad krävs för att träffas av förbuden?

Begreppet avsiktligt, punkterna 1-3, har prövats i praxis. När det gäller en ansökan om täktverksamhet enligt 9 kap. miljöbalken har verksamhetsutövaren inte till syfte att döda/störa vilda fåglar eller djur, utan syftet är själva brytverksamheten. Svensk rättspraxis visar att en eventuell påverkan på artens bevarandestatus kan räcka för att träffas av förbuden i punkterna 1-3. I sammanhanget bör även nämnas att det är sökanden som ska visa att den besitter den kunskap som krävs samt vidtar de försiktighetsåtgärder som är nödvändiga för att inte påverka artens bevarandestatus.

Vad gäller punkten 4 finns inget krav på avsiktlighet, utan förbudet aktualiseras så snart verksamheten innebär en skada eller förstörelse av ett sådant fortplantningsområde. Punkten tar sikte på bedömningen om områdets kontinuerliga ekologiska funktion påverkas av den sökta verksamheten. I prövningen ska sökanden kunna redogöra för artens föredragna habitat och i vilken utsträckning detta habitat (som kan sträcka sig utanför sökt verksamhetsområde) kan påverkas negativt.

Vad händer om en verksamhetsutövare bryter mot förbuden?

Den som med uppsåt eller av oaktsamhet dödar eller stör fridlysta arter eller

skadar dess fortplantningsområde kan för artskyddsbrott dömas till böter eller fängelse upp till två år. Vid grovt artskyddsbrott kan fängelsepåföljden uppgå till fyra år. Har brottet begåtts inom täktverksamheten kan det bli aktuellt att ålägga företaget att betala en företagsbot.

Att tänka på inför en ansökan eller anmälan!

Vid en pågående täktverksamhet som kräver en utvidgning måste du som verksamhetsutövare utreda vilka naturvärden som det nya området hyser. Även inom områden som redan är påverkade av mänsklig verksamhet, till exempel produktionskog, kan fridlysta växter och djurarter förekomma.

För att skaffa sig god kunskap om naturvärdena behövs en inventering göras under lämplig tidpunkt under året. I praxis har domstolen underkänt inventeringar som utförts under vinter eller utanför häckningssäsong när flyttfåglarna lämnat regionen. Det är alltså av stor vikt att inventeringarna och bedömningarna utförs under "rätt säsong" för respektive arter som kan finnas inom området. Det är även viktigt att inte avgränsa inventeringarna för snävt som riskerar att man missar arter som kan påverkas av den planerade verksamheten.

Att tänka på under handläggningsprocessen!

Under handläggningen kan prövningsmyndigheten, andra myndigheter/kommuner eller motparter yttra sig. Allt sedan "Skydda skogen"-målet har sökandebolaget i större utsträckning behövt motivera hur de avser att ta hänsyn till artskyddet gällande fridlysta vilda fåglar. Det kan då vara en god utgångspunkt att läsa in sig på Naturvårdsverkets vägledning från mars 2022 som gäller just detta.

Sökanden kan vid behov under processen framställa vissa "åtaganden" om att vidta skyddsåtgärder. Ett åtagande utformas inte som ett specifikt villkor utan faller inom ramen för det "allmänna villkoret" (vanligtvis villkor 1) som ofta förekommer i täkttillstånd. Det ger en större frihet att under tillståndstiden utvärdera och anpassa sitt åtagande än om samma formulering fastställs i ett slutligt villkor. Ett slutligt villkor kan enbart ändras genom en ny tillståndsprocess eller genom ett ändringstillstånd.

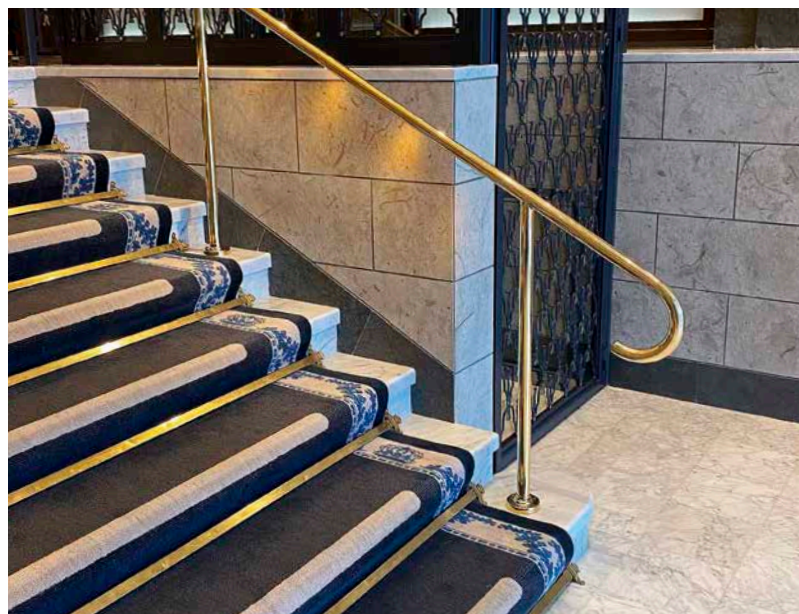
Att tänka på efter beviljat tillstånd eller anmälan!

Än en gång: fridlysningen gäller alla och envar, alltså även under pågående verksamhet. Av det skälet är det bra att redan inför ansökan överväga och ta höjd för sådana arter som kan tänkas trivas i det artificiella habitatet som kommer att skapas genom tækten, till exempel berguv.

I täktverksamheter kan det vara lämpligt att vara sparsam med avverkning, behålla död ved inom vissa ytor eller markera lämpliga klipphällar som inte nyttjas för brytning. Sådana åtgärder kan tas med i en biologisk mångfaldhetsplan där du som verksamhetsutövare säkerställer att driften kommer vara förenlig med 4 § under tillståndstiden. ■

FÖRDJUPNING

- För närmare detaljer om svensk praxis om artskydd tipsar vi om att läsa bland annat följande domar: MÖD 2016:1 (25 januari 2016); MÖD i mål nr M 13672-19 (29 september 2021); MÖD i mål nr M 3276-20 (12 juli 2021).
- Se även Naturvårdsverkets hemsida om "Vägledning om fridlysning av fåglar".

Grand Hôtel

*Ny entré med natursten
samt hotellets emblem
av silestone och mässing.*

www.narkesten.se

